

דוח על מהלך שביתת הימאים

-----

1. התפתחות הסכסוך בנמל חיפה

ש ל ב א' של הסכסוך החל ביום 13.11.51 כאשר צוות "אילת" הודיע כי בהתאם להוראות הועד הזמני של כנוס הימאים הוא מגיש את התפטרותו מהשרות באניה ועזבה. בהתאם לנוהג הקיים, נלקחו מאת המתפטרים רשיונות הכניסה לנמל והעליה לאניות. ההסתדרות וחברת "שהס" הגיבו על כך בגיוס מתנדבים וכבר ביום 15.11.51 הפליגה "אילת" לאיטליה עם צוות חדש. בימים שלאחר כך הפליגו כתנאים אלה אניות נוספות ("קוממיות", "הדר", "עכו", "נחשוך" ו"קדמה"). בהעדר כל תופעה של הפרת סדר נהגה המשטרה בשלב זה עמדה ניטראלית לסכסוך. יחסם של הימאים-המתפטרים למשטרה - כפי הנראה לפי הוראת מנהיגיהם - היה כיחס אל גורם נטראלי שיש לכבדו.

ש ל ב ב' החל כאשר הימאים נוכחו בכשלון חכסיס ההתפטרות והחליטו לשנות את שיטתם. צוות אנשי "גלילה" הכריזו בהגיעו ביום 22.11.51 לנמל, על שביתה שתמשך עד שתספקנה תביעותיהם. הצוות השוכת נשאר באניה. המשטרה נאלצה להתערב כאשר השוכתים הפריעו לעובדי חוף לפרק את מטען האניה. שלשה מבין הצוות השוכת שהתנפלו על העובדים מהחוף - נאסרו.

השתלשלות בעלת אופי זה חזרה ונשנתה בהגיע האניות "ארצה" ו"תמר". גם במקרים אלה הורידה המשטרה את השוכתים מאחר שהפריעו בכח לפועלים מהחוף, שנשלחו על-ידי מנהלת הנמל לפרק את מטען האניות ומאחר שהיו חששות כי בדעת השוכתים לחבל במנגנון המנופים ועל-ידי-כך למנוע כלל את אפשרות פריקת המטענים.

התנהגות חריפה יותר גילו השוכתים באניה "נגבה" - שהיחה אנית נוסעים אחרונה בידי השוכתים - בהחליטם לנסות למנוע את הפלגתה על-ידי עריכת התנגדות מתוכננת להעלאת צוות מתנדב ומניעת התערבות המשטרה. בליל 27.11.51 - 26 "שכה" צוות האניה במרמה את משמר השוטרים שהיה באניה וכלאם. למחרת עלה בידי המשטרה לעלות על האניה ולהוריד את השוכתים מבלי שיגיע הדבר לידי התנגשות. 24 מבין השוכתים שזוהו כמבצעי פעולת "שביית" משמר השוטרים - נאסרו.

בעת שפעולה זו התנהלה בנמל, נערך לראשונה מבחון נסיון של התפרצות המון לנמל שהוזעק על-ידי צפירה מהאניה, נסיון שהלך ונישנה כשההמון מכוון מדי פעם לשער אחר של

הסדר. הכונה לאנשים שנעצרו תוך נסיון ההתפרצות לנמל.

בשלב זה קויימה כבר התערבות פעילה של המשטרה. כל אניה מאניות "שהם" נזקקה לעזרת המשטרה להכטחת בצוע פריקת המטען, הורדת השובחים, העלאת הצוות החדש והפלגת האניה. המשטרה הצליחה בשלב זה להשיג את מגמתה מבלי שהגיעה להתנגשויות פיזיות עם השובחים בערכה את מבצעה תוך הפגנת כח להגנה תקיפה של זכויות חוקיות (זכות מנהלת הנמל לפרק המטענים וזכות "שהם" להפעיל אניותיה), נגד מפירי חוק (הפרעת הימאים בכח לפרוק המטענים וסרוב לעזוב האניה) והודות להתרכזות ממושמעת של השוטרים בכצוע המשימה.

ש ל ב ג ואחרון היתה הפעולה להשתלטות על אניות "תל-אביב" ו"רמון" ביום 14.12.51, כאשר אנשי הצוות בהגיע אניתם לנמל אחזו בכל האמצעים למנוע עלייתם של אנשי משטרה או שלטונות הנמל לאניותיהם. ידוע היה כי במיוחד צוות "תל-אביב" כהדרכה ובעזרה מצד מנהיגי השובחים בחוף ערך עצמו להתנגדות פעילה בכח נגד נסיון המשטרה לעלות לאניה, תוך החלטה להמשיך בקרב בכל האמצעים העומדים לרשותם.

ואכן, קיימו הימאים השובחים באניה "תל-אביב" במלוכד קרב התנגדות מתוכנן ומאורגן כאשר אמצעי הלחימה שבידם נגד המשטרה היו החזת סילוני מים, זריקה גרזנים, סכינים, מוטות ברזל, כלי עבודה, קרשים וכו' על ראשי השוטרים שהתקרבו בסירות לאניה. אמצעים אלה הביאו לידי פציעת 13 שוטרים ובדרך מקרה לא נגרמו למשטרה אבדות בנפש.

המשטרה היתה נאלצה לערוך מבצע ימי מורכב למדי. לשם כך גוייסו סירות מנהלת הנמל (ובתוכן סירת הכבאים) כחוספת לכלי השייט המשטרתיים. כוחות המשטרה שהתקרבו לאניה בסירות ספקו "מהלומות מים" עזות שניתזו בכוח ממשאבות שבאניה ופגיעות מה"קלעים" המיוחדים הנ"ל שגרמו לפציעות. יתרון הימאים בהיותם מבוצרים ותחת מחסה ועל הכל בהיותם נמצאים בעמדה גבוהה כ-7 מטרים מעל לראשי השוטרים שבסירות נתחזק על-ידי ציוד נחות-דרגה ובלתי יעיל שהיה בידי השוטרים. הימאים הפכו את הסולמות שהוצבו, חבלו בהם ופגעו בכל שוטר שניסה לעלות בט. השובחים לא נמנעו מהדיפת סולם שהיו עליו אנשי משטרה, שאחד מהם נפל הימה ואחרים הופלו לסירה. מספר הפצועים בין השוטרים הלך וגדל, ורק הודות לאמץ-לב והקרבה של אחדים מבין אנשי משטרה נסתימה הפעולה בהצלחת המשטרה.

כחחילת הפעולה הופעלו על-ידי השובחים צופרי האניות ששמשו אות להמון שהתרכז מחוץ לנמל להקוף את השערים ואף במקרה

2. חלקם של הגורמים הצבוריים

בחקופה הראשונה של הסכסוך ארגנו נציגי הימאים בעצמם אספות הסברה אולם אחר כך הוקם "הועד הצבורי לעזרת הימאים" שכנס אספות וארגן הפגנות לתמיכה במאבק הימאים. מקורו הארגוני של הועד הצבורי לא ברור אולם הפעילים שהופיעו בשמו מרביתם ככולט השתייכו למפ"ם. בשלב מסויים ניסחה מק"י להצטרף לפעולות אולם הצטרפות זו הייתה כנראה בלתי-רצויה. במקרה אחד (הפגנה בתל-אביב ב-16.12.51) ניסה מיקוניס להשתתף מעל מכונית עם רמקול והופרע על-ידי הרמקול של מפ"ם. בהפגנות השתתפו עד 3000 איש. היו כמה הוכחות למורת-רוח של הימאים עצמם מהפגנות שביזמת הועד הצבורי. במקרה אחד (הפגנת חיפה 28.11.51) בקשו הימאים מהקהל לבלי להתארגן להפגנה ולאחר שההפגנה התקיימה בקשו שנית מהקהל להתפזר ובעצמם עזבו את הרחוב. במקרה שני (חיפה 17.12.51) נתכטלה אספת עם לאחד שהימאים הודיעו שלא ישתתפו בה.

במערכת האספות וההפגנות ובמיוחד בנסיונו של המון לפרוץ לנמל חיפה ניכרה יד מתכננת ומארגנת. שערי הנמל הותקפו לפי כללי התעיה וההמונים כווננו מדי פעם בפעם נגד אובייקט אחר. הציוד הוכן למפרע (ערמות אבנים, זבל, שכרי לוחות וכו') וניכרו גרעיני פקוד. בכל ההפגנות הושמעו קריאות נגד הממשלה, ההסתדרות ובעיקר קריאות גנאי נגד המשטרה. המקרים החמורים ביותר היו בחיפה בעת הפעולה נגד האניות "נגבה" ואחר כך "תל-אביב" בהם השתוללו המפגינים במשך שעות, שלטו ברחובות הסמוכים לנמל וניהלו הסתערויות המוניים על שערי הנמל. הימאים עצמם הוו בהם מיעוט זעיר ובלתי ניכר. על הרכב המשתתפים בהפרות סדר אלה אפשר לדון מתוך העובדה כי כל ששת פצועי התגרה בחיפה ביום 28.12.51 היו אנשי משקים חקלאיים וכי 16 מבין 29 אסורים בחיפה ב-14.12.51 היו גם הם מהמשקים.

3. עמדת עובדי נמל חיפה

בסחון אנשי מועצת פועלי חיפה ביחסם החיובי של פועלי הנמל לעמדת הממשלה בסכסוך הימאים לא התאמת. רבו מקרים בהם ההסתדרות נתקלה בסרוב חלק הפועלים למלא תפקידים שההסתדרות הטילה עליהם. בדרך כלל בלטו אדישות וחוסר נכונות לשחוף פעולה מצד הפועלים. המיעוט בין עובדי הנמל שהתייחס באהדה גלויה לשובחים היה כנראה בעל השפעה ניכרת על כל הצבור.

נטיה זו בלטה במיוחד ביום המבחן בעת הפעולה להורדת צוות "תל-אביב". הפועלים שעבודתם הופסקה לזמן הפעולה התרצו

בידעה הלכי-רוח אלה נאלצה המשטרה לאחוז באמצעי זהירות ולהפסיק את שרות סירות "עוגן", להורות על רכוז כל הסירות ליד המעגן ולאסור הפלגתן לשטח הנמל בלי אשורה. גם על סירות הדייג הוטלו הגבלות אלה. עובדי המכס גם הם לא נטו לשחוף פעולה עם המשטרה. שוטר-מכס במדים נעצר על-ידי המשטרה מאחר שסרב להענות לדרישת קצין משטרה להגיש עזרה בעצירת המון מתפרץ לנמל.

דוגמה נוספת לאי-שחוף פעולה שעלול היה להכשיל את מבצע המשטרה במקרה אניה "תל-אביב", התגלה אצל עובדי מנהלת הנמל המשרתים את סירותיה. מנהל הנמל העמיד לרשות המשטרה שלש מסירותיו המתאימות ביותר למבצע זה (שתי גוררות וכבאית אחת מצוידת במשאבות מהיזום מים) ואשר בלעדיהן קשה היה לעמוד במבצע. צוות של סירה אחת בלבד מלא את תפקידו. אנשי סירה שגיה נהגו אי-שחוף פסיבי והיה צורך להעלות שוטרים להפעלת הסירות. הגדילו לעשות אנשי הסירה השלישית ("איתנה") אשר מהתחלת המבצע נהגו בסכוטג'ה וכעבור זמן מועט עודיעו על קלקול (?) במכונות, נטשו את המערכה וחזרו לבסיסם.

4. אנשי חיל-הים

בין הגורמים המקשים את פעולת המשטרה בספולה בסכסוך זה היו מקרים בהם אנשים מחיל-הים עזרו לשובחים על-ידי העברת ידיעות באמצעות כלי החכורה וסירות של החייל. בשעת הורדת צוות "נגבה" נתקלה המשטרה בקריאות בוז מספון אניה חיל-הים (ק/28) שעגנה בשכנות ל"נגבה". בהתקלות שונות בנמל ומחוצה לו היו מכין אנשי חיל-הים שהורו מכשול להשלטת הסדר.

יש לציין כי בשלהי הסכסוך בעת הפעולה מסכיב לאניית "תל-אביב", הייתה התנהגותם של אנשי חיל-הים נאותה ולא גילו כל נטיה להתערבות.

5. פעולת המשטרה

הפעולה התנהלה בשלבים השונים חוץ הקפדה על כבוד הזכויות החוקיות של הימאים מחד גיסא, ושל החכרה ושלטונות הנמל, מאידך גיסא. במדה שהיה צורך בפעולה ובשמוש בכח נעשה הדבר לגופו שלהצורך המסוים וחוף קביעת סייגים למפרע להתרת השמוש בכח חוץ טערת הפעולה. יש להדגיש כי מגמה זו הושגה ועדות לכך יחסם הבלתי עויין של הימאים למשטרה פרט לשלדת התנהגות המשטרה.

בפעולה השתתפו בעקר שוטרי חסיכת חופים וגבולות
כשלעזרתם באו אנשי מחוז חיפה ולאחרונה אנשי כטיס
האמונים, שפרעם.

אורל המשתתפים בפעולה ממושכת בלתי פופולרית ומסוכנת
זו היה גבוה. ההיענות לתפקידים ולפקודות הייתה מלאה.
לא היה אף מקרה של סרוב. יתר על כן, היו מקרים
מרוכזים של אומץ-לב אישי והליכה לקראת סכנת חבלה
בגוף. יתכן ומוצדק להגיד כי הייתה זו פעולה משטרה
בהיקף גדול שבה עמדו מאות של אנשי משטרה במבחן
הנאמנות לממשלה ולפקוד המשטרה, ועמדו בו בכבוד.

לכסוף יש לציין את הליקוי שהתגלה בפעולת המשטרה
בגלל המחסור בציווד ומכשירים מתאימים שהכרחי לצייד
בהם יחידת משטרה לקראת פעולות מורכבות כגון זו.
העדר ציווד זה עלול בעתיד להעמיד בסכנה הצלחת פעולה
משטרתית בעלת ערך גדול לקיום שלטון הממשלה במדינה.